

Prof. Dr. Homoki-Nagy Mária - Dr. Varga
Norbert

Magyar alkotmánytörténet

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen
készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

A KURZUS ALAPADATAI

A tárgy jellege kollokviummal záródó előadás

Tagozat MAT-JN-17/EN

Tárgyfelelős tanszék SZTE Állam- és Jogtudományi Kar
Magyar Jogtörténeti Tanszék

Oktatók Prof. Dr. Homoki-Nagy Mária
egyetemi tanár

Dr. Varga Norbert
egyetemi docens

Elérhetőség 6721 Szeged, Bocskai u. 10-12. 2. emelet 44. szoba
Tel/Fax: (62) 544-412
E-mail: jogtort@juris.u-szeged.hu

Tantárgyi kreditpontok 5

Követelmények az adott tantárgy követelményei a tantárgy coospace színterén

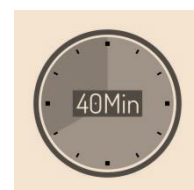
A TANANYAG ELSAJÁTÍTÁSÁHOZ JAVASOLT MÓDSZERTAN

1. Olvassa el a tantárgy alapadatait.
2. Ismerje meg a tantárgy követelményrendszerét.
3. Figyelmesen olvassa el az olvasóleckét.

Az olvasólecke feldolgozásához szükséges idő: kb. 35-40 perc

4. Az olvasólecke elsajátítását segíti a hozzátartozó videólecke.
5. Tanulmányozza a kötelező tananyag vonatkozó részeit. A tananyag elsajátításához segítséget nyújt az ajánlott irodalom.
6. Válaszoljon az önellenőrző kérdésekre.
7. Amennyiben további segítségre van szüksége a tananyag megértéséhez, akkor jelezze a tantárgy oktatójának.

Közigazgatás a dualista Magyarországon II. (törvényhatóságok II.):

I. Általános bevezetés, jogforrások:

Fontosabb törvények:

1872:XXXVI. tc. Budapest székesfővárosról

1876:VI. tc. a közigazgatási bizottságról

1886:XXI. tc. a törvényhatóságokról

II. Budapest székesfőváros szabályozása:

Az 1872:XXXVI. tc. szabályozta Budapest székesfőváros közigazgatási szervezetét, ami az országgyűlés, az államfő, a kormány és a központi hatóságok székhelye volt. Buda és Pest szabad királyi város és Óbuda kamarai mezőváros egyesítéséből jött létre. Tulajdonképpen már a Szemere-kormány ezt elrendelte, de a neoabszolútizmus miatt nem jöhetett létre. Budapest törvényhatósági jogú városnak minősült, amelynek szervezete hasonlított az 1870:XLII. tc-ben szabályozott törvényhatósági jogú városokéhoz. Jelen esetben az eltéréseket kívánom ismertetni. Itt is érvényesült a virilizmus a törvényhatósági bizottság összetétele kapcsán, azzal a változtatással, hogy a választópolgárok választották a visiliseket a legtöbb adót fizető 1200 fő virilis személyek közül. A másik felét választott képviselők alkották.

26. § A választóképeselek a bizottsági tagok egyik felét a kellő számú póttagokkal együtt az 1200 legtöbb egyenes államadót fizetők sorából (36. §) másik felét és a megfelelő számú póttagokat az összes választók sorából választják.

A főváros élére főpolgármestert állítottak és nem főispánt. A főpolgármestert a törvényhatósági bizottság közgyűlésének három jelöltje közül a király nevezte ki. A főváros első számú választott tisztviselője a polgármester volt.

A főváros területi kiterjedése miatt az igazgatást 1873-ben kerületekre osztották fel.

III. A közigazgatási bizottság:

A közigazgatási bizottságot az 1876:VI. tc. hozta létre a kormány centralizációs törekvéseinek jegyében. A közigazgatási bizottság elnöke a főispán volt. A közigazgatási bizottság tagjai a következő személyek voltak:

1. § A közigazgatási bizottság tagjai: a főispán - a fővárosban a főpolgármester - az alispán, illetőleg a polgármester, a főjegyző, a fővárosban e helyett az 1-ső alpolgármester, a tiszti ügyész, az árvaszék elnöke, illetőleg a hol külön elnök nincsen, a közgyűlés által kijelölendő tagja, a főorvos, a királyi adófelügyelő, a kir. államépítészeti hivatalnak a törvényhatóságban lévő első hivatalnok, a tanfelügyelő, a kir. ügyész, a posta és távirdai kerület igazgatója.

A fővárosban tagja ezenkívül a fővárosi államrendőrség főkapitánya és a másod alpolgármester. A törvényhatósági közgyűlésnek tiz választott tagja.”

A közigazgatási bizottság hatásköre:

*„a) intézkedik mindazon közigazgatási ügyekben, melyeket ezen és más törvény hozzá utasít;
b) a fegyelmi hatóságot gyakorolja az ezen vagy más törvényben kijelölt esetekben;
c) határoz azon felelősségi ügyekben, a melyek ezen törvény vagy más törvény által hatáskörébe utaltatnak.”*

A közigazgatási ügyek közé sorolta a törvény:

- általánosságban a közigazgatás összehangolását,
- az adók kivetését, kezelését és behajtását,
- utak, hidak, vasutak és gátak építésének kezelését
- mérnöki építkezések felügyeletét,
- a járási községek oktatási felügyeletét,
- a posta és távirda,
- a hadseregen belül a szabadságolás engedélyezését és
- a börtönök állapotának felügyeletét.

A fegyelmi ügyekhez tartozott:

- a tisztviselők ellen első fokon a fegyelmi eljárás lefolytatása, amelyre külön választmányt hoztak létre. A vizsgálat befejeztével az

ügyész vagy a tiszti ügyész döntött a fegyelmi eljárás tovább folytatásáról vagy megszüntetéséről.

A következő ügyekben lehetett fellebbezést benyújtani a közigazgatási bizottsághoz:

- a községeknek konkrét személyek vonatkozásában hozott határozata kapcsán,
- az alispánnak konkrét személyeket érintő határozata kapcsán és
- az adókievetés kapcsán konkrét személyek vonatkozásában.

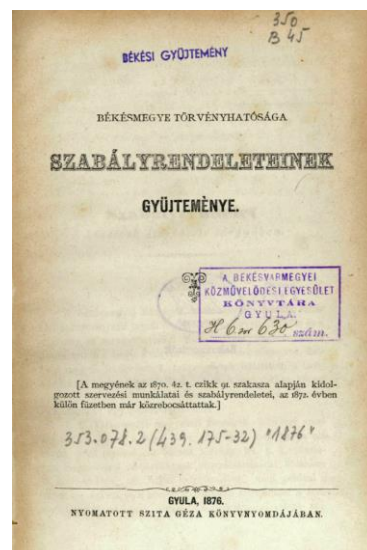
A közigazgatási bizottság rendszerint havonként ülésezett, amiről jegyzőkönyvet készítettek.

IV. A törvényhatóságok szabályozása 1886-ban:

A kormány igyekezett a közigazgatás centralizációját megvalósítani, amelynek következő lépése volt a törvényhatóságok újra szabályozása 1886-ban. Ez a törvény az 1870:XLII. tc.-ben rögzített önkormányzati jogait tovább csökkentette.

A főispánok jogkörét kiszélesítette a törvény, most már egy törvényhatósági jogú város és egy megye élén is állhatott ugyanazon főispán. A főispáni titkárok bevezetésével az alispánok jogkörét szűkítették. A számonkérőszék tartását most már a városokban is elrendelhetette a főispán, valamint bármikor megvizsgálhatta a tisztviselők eljárását.

A felirati jog is korlátozásra került. A törvény bevezette a törvényhatósági határozatoknak a kormány vagy bármelyik tagja által történő megsemmisítését.

10. § A kormány az e törvény 57. § és az 1876:VI. tc. 61. § értelmében hozzá felterjesztett, ugyszintén a törvényhatóságok közgyűlési jegyzőkönyveiben foglalt, avagy az elintézés rendes folyamában hivatalból észlelt illetéktelen vagy törvénybe ütköző határozatokat megsemmisítheti és a mennyiben intézkedés tétele szükséges, új eljárást rendelhet el, s ha ez célra nem vezetne, a mennyiben törvények vagy törvényes rendeletek szerint intézkedni szükséges, közérdekű ügyekben határozhat.

Oly határozatok azonban, melyek az előbb idézett törvények rendelkezései alá nem esnek és valamely törvény értelmében tovább nem felelbezhetőek, csak e határozatok kézbesítésétől számított 30 nap alatt az érdekeltek által emelt panasz folytán vonhatók felülvizsgálat alá s a kormány azokat csak a netalán illetéktelen avagy törvénybe ütköző eljárás tekintetéből semmisítheti meg s rendelhet el új eljárást.

A megsemmisítést kimondó miniszteri döntésekkel szemben azonban nem lehetett felirati joggal élni.

ÖNELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

1. Milyen speciális közigazgatási szabályok érvényesültek Budapest vonatkozásában?
2. Milyen hatásköre volt a közigazgatási bizottságnak?
3. Milyen változtatásokat vezetett be a második törvényhatósági törvény?

KÖTELEZŐ TANANYAG

-- az előadásokon elhangzottak

-- Mezey Barna: Magyar alkotmánytörténet. Budapest, Osiris, 2003. (ötödik kiadás) 414-423.; 423-456. pp.

<https://www.szaktars.hu/osiris/view/mezey-barna-szerk-magyar-alkotmanytoritenet-osiris-tankonyvek-2003/?pg=0&layout=s>

AJÁNLOTT IRODALOM

RUSZOLY József: Újabb magyar alkotmánytörténet 1848-1949. Budapest, Püski Kiadó, 2002.

SZABÓ István: Néhány gondolat a miniszterek jogi felelősségéről a Lajtán innen és túl. In: Balogh Judit et al.: 65. Studia in honorem István Stipta. Budapest, KRE Állam- és Jogtudományi Kar, 2017. 417-428. pp.

SZENTE Zoltán: Kormányzás a dualizmus korában. Budapest, Atlantisz, 2011. 209-309. pp.

ONLINE ELÉRHETŐ SZAKIRODALOM

VARGA Norbert: Adóhivatalok a dualista Magyarországon. Rubicon Online Plusz 2012/6.
http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/adohivatalok_a_dualista_magyarorszagon/